

MÜŞTEREK PAZAR* VE TÜRKİYE

Doç. Dr. Esat ÇAM
İktisat Fakültesi

Müşterek Pazarın kuruluş devrine gözattığımızda iktisadî ve siyasî olmak üzere iki akımın bütün görüş ve düşünelere hâkim olduğunu görürüz¹. Bu iki akımın mahiyetini daha iyi değerlendirebilmek gayesiyle II. ci Dünya Savaşından sonra Avrupanın, daha sınırlı olarak Müşterek Pazarı kurmak isteyen altı ülkenin iktisadî, siyasî ve sosyal durumlarını genel ve çok kısa bir şekilde özetlemek yerinde olur kanısındayım. Savaşın yaptığı yıkıntılar sonucu millî gelirin fert başına düşen miktarı azaldığından halkın satın alma gücü zayıflamış, işsizler kitlesi sayıca artmış ve işçi grevleri sık sık vukubulan olaylardan biri olmuştur. Aynı zamanda, altılarda üretim faktörlerinin ve mübadele akımının yetersizliği iktisadî ve siyasî kudretsizlik şeklinde kendisini göstermiştir. Bu durum, Altıların devlet adamlarına A.B.D. ile S.S.C.B. gibi, kudretli, büyük ve zengin devletler karşısında kudretsiz ve zayıf olma hissini yerleştirmiştir. Dolayısıyla, Müşterek Pazarın teşekkülüne kadar Avrupa Birliği teşebbüslerinin temelinde², bu hissi silmek için, iktisadî bakımdan büyük bir pazarın Birlik Ülkelerine gelecekte şimdiye kadar varamadıkları yüksek bir hayat seviyesiyle beraber bir zenginlik sağlayabileceği fikri hakim idi. Buna paralel olarak Avrupa ülkeleri, milletlerarası politika müzakerelerinde aktif bir rol oynayacak yerde pasif bir durumda bulduklarını hissediyorlardı. Bu duruma son verme arzusu Müşterek Pazarın teşekkül etmesinde büyük rol oynamıştır. Kısaca, 1948 yılından sonra (yukarda belir-

*) Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında Roma Andlaşmasının 25 Mayıs 1957 de imzalanmasından sonra ocak 1958 tarihinde uygulanmağa başlanmıştır.

1) M. C. Calmes : Avrupa Entegrasyon Politikası ve Gelecekteki Geleşmeler Hakkında Düşünceler, İktisadî Kalkınma Tesisi Yayınları No. AET/18 nisan 1968.

2) L. de Sainte Lorette : Le Marché Commun s. 14 A. Colin Paris 1961.

tilen hususlar) bir Avrupa teşkilâtının kurulması için girişilen çabaların itici kuvveti olmuştur diyebiliriz.

İktisadî ve Siyasî olan bu iki faktör Müşterek Pazarın bünyesi içine farklı derecelerde girmiş bulunmaktadır. Hiç şüphe yokki, büyük bir pazar içinde mal ve üretim faktörlerinin serbest tedavülünü gerçekleştirmeye gözetilen Müşterek Pazar iktisadî bir kuruluştur. Ancak bu kuruluşu sadece merkantîl bir sistem olarak görmek de mümkün değildir. Çünkü, Müşterek Pazar, aynı zamanda, siyasî gayesi olan bir kuruluş olup Avrupa Siyasî Birliğinin çekirdeğini teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, Müşterek Pazar, altı üye devletin ekonomilerini ahenkleştirerek birleştirmeye, diğer bir deyişle iktisadî tamamlanmayı gerçekleştirmek isteyen bir kuruluş olduğuna göre altı üye devlet sınırlarının birleşmesiyle teşekkül eden büyük pazar içinde malların ve üretim faktörlerinin serbestçe tedavülünü sağlayan bir iktisadî ortamın yaratılmasını benimseyen büyük pazarlar teorisi prensiplerinin bir tatbik şekli gibi görünmektedir. Böylece, her devlet bütün siyasî ve iktisadî imkânlarını ortaya koymak suretiyle pazar içinde mübadele hacimlerini tayin edecektir³. Gerekli iktisadî ortamın yaratılması için mal ve üretim faktörlerinin serbest tedavülüne mani olmak için çekilmiş olan gümrük duvarlarının kaldırılması gerektiğinden, geniş anlamıyla, Müşterek Pazar bir gümrük birliği görüntüsünü de almaktadır diyebiliriz. Ancak, modern bir sistemde iktisadî tamamlanma bu kadar basit bir mekanizmaya bağlanamaz. Günümüzde en liberal teşebbüs prensibini benimsemiş devletlerde bile, farklı gayelerle olmasına rağmen, iktisadî hayata müdahaleler yapılmaktadır. Bu sebepten ithalat miktarlarının veya gümrük haklarının kısıtlanması yanında her devletin kendi sınırları içinde yapmış olduğu müdahaleler de kaldırılmalıdır. Bu durum, üye devletler arasında müşterek bir siyasetin uygulanmasını gerektirmektedir.

Roma Andlaşmasına göre 1970 yılında gerçekleşmesi öngörülen gümrük birliği, ziraî sektördeki güçlüklerin giderilmesi ile temmuz 1968 tarihinde yürürlüğe girecektir. Bu Avrupa Birliğinin teşekkülünde bir aşamadır. Gümrük duvarlarının kaldırılması çok değerli ve göz kamaştırıcı bir hareket olmakla beraber topluluğa düşen görevlerin en güç olanı değildir⁴. Bu tarihte altılar arasında son gümrük kanunları kaldırılmakta (1958 yılındaki tarifelerin % 15 i), diğer ülkelere uygulanacak müşterek

3) François Perroux : L'Economie du XX ème Siècle s. 55. P.U.F. Paris 1964.

4) Raymond Barre : Le Monde : 22.IV.1968.

tarifeye doğru yaklaşma ve Kennedy Round ile öngörülen 2/5 tarife indiriminin uygulanması gerçekleştirilecektir. Böylece altların sınırları içinde tek bir pazar esası üzerine işleyen, diğer ülkelerle tek bir ticarî siyaset ile münasebette bulunan bir iktisadî birlik ortaya çıkmış olacaktır. Ancak, müşterek bir nakdî ve mâlî politikanın uygulanması, bu yönde çalışmalar yapılmakla beraber, hâlâ mümkün olamamıştır. Bunun gerçekleşmesi çok güçtür. Çünkü "nüfusun, üretim faaliyetlerinin, kamu gelir ve giderlerinin, dış ticaretin, fertlerin yoğaltım ve tasarruflarının, envestisman ve finansmanlarının bünyesi eş seviyede sanayileşmiş ülkeler söz konusu olduğunda bile, coğrafya ve tarihin, çok kere, büyük farklar yarattığı görülmektedir. Bunlar, tam iktisadî birliğin yaratılmasındaki güçlükleri gösterir"⁵. Esasen müşterek nakdî ve malî siyasetin gerçekleşmesi halinde, fiilen Müşterek Pazarın siyasî birliği teşekkül etmiş olacaktır. Bu durumda, sadece, (Hukukî yönden), doğmuş olan çocuğun, adını nüfus kütüğüne kaydettirme işleminin yapılması gerekecektir.

Belirli bir aşamadan sonra üye devletlerin aldığı kararlar, gerek iç gerekse milletlerarası münasebetler alanında, siyasî bir karaktere bürünmektedirler. Şu anlamdaki dünya gelişiminin ortaya koyduğu büyük sorunlarda üye devletler arasında belirli bir görüşe bağlı olma ve birlikte hareket etme, Kennedy Round müzakereleriyle U.N.C.T.A.D. ın Yeni Delhi Konferansında Üçüncü Dünya ülkelerine karşı benimsedikleri davranışlarda da görüldüğü gibi artmaktadır.

Kaldı ki Müşterek Pazara (A.E.T.) üye devletler topluluk organlarına tam bir bağımsızlık, yetki ve kudret vermek suretiyle kendi hukukî varlıklarından ayrı olan bir hukukî düzen yaratmaktadırlar. Denebilirki, Müşterek Pazar İktisadî alanda üyelerinin kendisine tanıdığı çok büyük yetkiler dolayısıyla klasik milletlerarası müesseselere benzememektedir. Bu hususta bir fikir sahibi olabilmek için üye devletlerin aralarında gümrük hakkı, miktar tahditleri veya benzeri tedbirleri ihdas etme hakları olmadığı gibi ziraî politikalarının müşterek ziraî politikaya ticaret, münakalât ve rekabet siyasetlerinin de aynı şekilde müşterek siyasetlerine uyma zorunluğunda olduğunu belirtmemiz yeterlidir. Şimdi belirttiğimiz durum modern devletlerin Pazarın işlemesine tesir etmek için kullandıkları en önemli iktisadî âletler olup Müşterek Pazar ile devlet seviyesinden Topluluk seviyesine aktarılmış olmaktadır. Bu âletleri harekete geçirmek için Müşterek Pazarın organları olan Meclis, Konsey, Komisyon ve Ada-

5) Pierre Maillet : L'Economie de la Communauté Européenne s. 8 Ed. Sirey, Paris 1968.

let Divanı arasında Konsey ile Komisyon en önemli rolü oynamaktadır. Genel bir şekilde karar verme kudreti konseyde toplanmış olup çok kere, komisyonun bir teklifi ile harekete geçmektedir. Jean Rey'inde belirttiği gibi⁶ gelecekte Konseyin şimdi sahip olmadığı siyasî bir rengi olacaktır. Bugün tâyinle teşekkül eden meclis, seçimle iş başına gelen temsilcilerden teşekkül edecek ve Konsey, meclis önünde sorumlu olacaktır.

“Technique et Démocratie” adlı Kulübün İktisatçı, Hukukçu, Mühendis ve Topluluğun mensublarından müteşekkil 44 kişilik heyete hazırlattığı “Bir Avrupa Siyasetinin Objektif incelenmesi” hakkında Rapor, Avrupa problemlerinin siyasî, iktisadî ve sosyal verilerinin bütünü üzerinde aydınlatıcı bilgiler vermekte ve bunları halletmek gayesiyle tekliflerde bulunmaktadır.

Raporu kaleme alanlara göre birinci hedef Avrupa ölçeğinde yeni bir “iktisadî ve sosyal modelin gerçekleştirilmesidir.” Bu modelin genel hatları şöyle özetlenebilir.

— Devletler veya topluluk teşvikleriyle “büyüme motoru” veya belirli sosyal fonksiyon rolünü oynayan iktisadî branşları imtiyazlı kılmalıdır;

— Ekonominin bu sektörleri serbest rekâbet rejiminden istifade etmelidir;

— Bir “Avrupa Sosyeteleri Statüsü” nün gerçekleştirilmesi yanında teşebbüslerin kararlarını millî plândan topluluk seviyesine yükseltme sağlanmalıdır.

— Topluluk üye devletlerinin “iktisadî ve sosyal teşvik” siyasetleri koordine edilmelidir.

Raporda, ayrıca, topluluk teşebbüslerinin süpranasyonal çalışmaları için gerekli tedbirler ile dış dünya ile münasebetler yönünden yabancı yatırımlar üzerinde durulmuş; malî plânda da faiz hadlerinin yükselmesini önleyici tedbirler sıralanmıştır⁷

Sonuç olarak denebilir ki A.E.T. iktisadî bir kuruluş olmakla beraber siyasî yönü de vardır. Ancak, halen, iktisadî görüşler topluluğa sıkı

6) Jean Rey : Le Monde 24-26.IV.1968.

7) “La Construction Européenne” Le Monde 24 Avril 1968.

bir şekilde hakim olup üyelerce benimsendiği halde, siyasî görüşler millî karakterlerini halâ, muhafaza etmektedir.

*
**

Müşterek Pazarın iktisadî tamamlanmayı sağlayabilmesi için Roma Andlaşmasında altılar arasında ticarî engellerin kaldırılması; altılar dışındaki ülkelere müşterek bir tarifinin uygulanması; emek, sermaye ve hizmetlerin Müşterek Pazar sınırları içinde serbest tedavülünün sağlanması; tam rekabet şartlarının gerçekleştirilmesi; ziraat, münakâlat ve ticarete müşterek politikaların uygulanması; altılar arasında müşterek nakdî ve malî politika güdülmesi; topluluk siyasetini finanse edebilmek için Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Kalkınma Fonu ve Avrupa Yatırım Bankası olmak üzere üç fonun yaratılması ve nihayet, müşterek bir istihdam siyasetinin uygulanması gibi prensipler öngörülmüştür.

On yıllık süre içinde Müşterek Pazarın altıları arasında ticaretin yıllık artış seyri, A.E.T. komisyonu tarafından neşredilen istatistiklere göre, % 15 i aşmaktadır. Altılar arasında İtalya ithalatı % 19,4, ihracatı % 21,0 olduğundan ticarî münasebetleri en fazla artan ülke olarak görünmektedir. İtalyanın arkasından Fransa (ithalatı % 17,8, ihracatı % 17,1- ve Almanya (ithalatı % 15,4, ihracatı % 14,3) gelmektedir. 1958 yılında altılar arasındaki ticaret, toplam ticaretlerinin % 30 nu teşkil ederken bu miktar bugün % 44 e yükselmiş bulunmaktadır. Bu durum, A.E.T. nin bütün üyeler için en önemli ticarî pazar olduğunu göstermektedir.

Gelişme endisleri Topluluğun iktisadî gelişmesi hakkında daha açık bir fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Gayri Safi Hasıla Artışı
(1958 = 100)

1958	1963	1964	1965	1966	1967
100	132	139	145	157	159

A.E.T. nin G.S.H. nin artış oranları aynı devre içindeki İngiltere ve A.B.D. nin G.S.M.H. larının gelişme oranlarından daha yüksektir. G:S:H: nin gittikçe yükselen bir trend gösterdiğini, 1958 fiyatları esas olarak alınmak suretiyle dolar ile değerlendirdiğimizde daha açık görürüz.

1958 Fiyatlarıyla G.S.H.
(Milyar Dolar)

1958	1963	1964	1965	1966
163	219	232	241	261

Topluluğun altın ve altına tahvil edilebilir döviz rezervleri 11.906 milyon dolardan 21.107 milyon dolara çıkmıştır. A.B.D. nin altın rezervleri ise 20.582 milyon dolardan 14.277 milyon dolara düşmüştür⁸.

Topluluğun büyümesi hakkında fikir verebilecek bir diğer iktisadî gösterge sınaî üretim indeksidir, 1958 ile 1967 yılları arasındaki 8 yıllık devrede 100 den 177 e yükselmiştir.

1958	1963	1964	1965	1966	1967
100	142	152	159	167	177

Bu yükselişi sağlayan esas faktör topluluktaki prodüktivite artışıdır diyebiliriz.

Müşterek Pazarın ziraat sektöründeki üretim artış hızı, sanayi sektöründeki kadar kuvvetli olmamakla beraber küçümsenmeyecek seviyeye varmıştır. 1958 yılından bu yana gerçekleştirilen gelişmenin % 25-30 oranında olduğu tahmin edilmektedir.

1958-65 devresinde fert başına gelir artışı, sabit fiyatlarla, ortalama 100 den 148 e yükselmiştir.

Müşterek Pazarın, iktisadî gelişme yönünden gerçekleştirdiği büyük hamleler dolayısıyla ki İngiltere ile Serbest Mübadele Bölgesine dahil diğer ülkeler tam üye olmak için müracaat etmişler ve kabul edilmeleri hususunda Fransanın menfi tutumu dolayısıyla, özellikle İngiltere, diplomatik oyunlara başvurmak zorunda kalmışlardır.

Müşterek Pazarın bu iyimser görünüşü yanında, Topluluğun yavaş yavaş yavaş müesseseseleşmesiyle ortaya birçok sorun çıkmaktadır. Bunlar içinde en önemlilerinden biri müşterek iktisadî tamamlama siyaseti ile, üye devletler tarafından uygulanan bölgesel iktisadî gelişme siyasetleri arasındaki abeklilik, uygunluk sorunudur.

İlk bakışta, bölgesel gelişme siyasetleri ile müşterek iktisadî siyasetin birbirini tamamlayıcı rol oynayacağını; diğer bir deyimle millî ekonomi içinde hayat seviyesinin yükselmesinin, fertler arasındaki aşırı farkları gidermek suretiyle müşterek siyasetin uygulanmasını kolaylaştıracağını söylemek akla uygundur. Ancak, iki ayrı plânda uygulanan bu iki siyasetin bazı durumlarda birbirine zıt olması tehlikesi vardır. Prensipler bakımından Müşterek Pazar'ın işleyişi, Roma andlaşmasıyla öngörüldüğü

8) Halûk Cillov : İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, Ocak-Şubat 1968 no: 1-2. Vol. 85 s. 14.

gibi, rekâbet üzerine dayandığında, yani emek, sermaye ve hizmetlerin serbest tedavülünde piyasa mekanizmaları hakim olduğunda, produktif kuvvetlerin tabii veya beşerî kaynaklar bakımından iyi teçhiz edilmemiş durumda olan bölgelerin aleyhine olmak üzere bazı imtiyazlı bölgelere toplanmasını hızlandırıcı bir sonuç yaratacaktır. Bu demektir ki, rekâbeti kuvvetlendirmek suretiyle malların serbest tedavülü, sanayi branşları ile aynı sanayi branşı içinde firmalar arasında üretim maliyetleri en düşük olan teşebbüsleri imtiyazlı kılacak ve aynı zamanda temerküzün halen sanayileşmiş durumda olan bölgeler lehine daha da çok artması yönünde tesirli olacaktır. Esasen, müşterek pazar üyelerinin herbiri kendi millî ekonomisini topluluk içinde rekâbet edebilecek güçte olan kudretli üretim üniteleri ile teçhiz etmek çabası içinde olduklarından ülkelerindeki az gelişmiş bölgeler için yaptıkları gayreti azaltmışlardır.

Roma andlaşmasının 48 nci maddesiyle öngörülen üretim faktörlerinin seyyaliyetini arttırmak, aynen malların serbest tedavülü gibi, temerküzleşme eğilimlerini daha da kuvvetlendirici bir tesir yapar. İşçi ve sermaye, altılar Avrupasının meydana getirdiği mevcut veya potansiyel imtiyazlı gelişme bölgelerini tercih edecektir. Emek emin iş şartları ile yüksek ücret seviyesinin; sermaye, teknik ve ticarî münasebetleri kapsayan yüksek bir rantabilitenin garanti edildiği teşebbüslerin bulunduğu bölgelere gidecektir. Bunun sonucu, yüksek gelirli Avrupa bölgeleriyle düşük gelirli bölgelerin iktisadî kalkınma seviyeleri arasındaki fark artmakta devam edecektir. Bu farkın artışı ise iktisadî tamamlama yönünden olumsuz bir unsur olup bu yoldaki başarıya gölge düşürebilir. Bu sebeptendir ki Roma andlaşmasının yapıcılar Müşterek Pazarın dengeli ve ahenkli gelişmesini sağlamak (md. 130); çalışanların iş ve hayat şartlarını iyileştirmek ve gelişmede eşitliklerini temin etmek gayesiyle (Md. 117) Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Kalkınma Fonu müesseselerinin teşekkülünü öngörmüştür. Bu durumda Altıların herbiri için önemli olan nokta, ahenkli bir bölgesel gelişme siyasetinin uygulanması hususunda çok titiz davranmaları ve bu yöndeki müşterek çalışmalarını arttırmalarıdır.

*
**

Roma andlaşmasının 238 inci maddesine göre topluluk; bir diğer devlet, devletler birliği veya milletlerarası bir teşkilât ile karşılıklı haklar ile vecibeler, müşterek faaliyetler ve özel uygulamalarla nitelenen bir ortak üyelik yaratan anlaşmalar yapabilme hakkına sahiptir. Bu anlaşmalar, topluluğun meclisi ile istişarede bulunduktan sonra ittifakla karar

veren konye tarafından yapılmaktadır. Ortak üyeliği taraflar arasında, müesseseleşmiş işbirliğini benimseyen, hak ve vecibeler yönünden belirli bir dengeyi ihtiva eden bir teşkilât olarak kabul edebiliriz. Ortak üye olmak, Müşterek Pazar'a tam üye olmanın aksine, sadece Avrupa devletlerine has olan bir durum değildir. Bu yoldan, Müşterek Pazar ülkeleri Pazar genişlemesiyle doğan faydalardan istifade ettikleri gibi lehlerine olmak üzere ham madde - mâmul madde dengesini kurmak ve devam ettirmek imkânını elde etmektedirler. Bu nedenledirki Roma anlaşmasının 238 nci maddesinde ortak üyeliğin şart ve kriterleri hususunda bir açıklık yoktur ve çeşitli durumlara uyabilme amacıyla çok elastik bir ifade kullanılmıştır.

Roma anlaşmasının 238 nci maddesine dayanılarak, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile 12 Eylül 1963 de Ankarada imzaladığımız ortaklık anlaşması, 1 aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁹.

Ortaklığın gayesi, anlaşmanın ikinci maddesinde belirtilmiş olduğu gibi, taraflar arasında ticarî ve ekonomik ilişkileri sürekli ve dengeli bir şekilde geliştirmek; Türkiyenin ticarî, malî, ziraî ve münakâle politikalarını, topluluğun politikasına yaklaştırarak iktisadî birleşmeğe gerçekleştirebilmek için gümrük birliğini kurmaktır. Bu anlaşma ile, iktisadî gelişmemiz seviyesinden dolayı, topluluk içinde şimdiden tam üye olmanın bütün vecibelerini yerine getiremeyeceğimizden (özellikle mübadelenin serbest olması), Ekonomimizin belirli sürelerle rekâbete intibak etmesini sağlamak, pazar genişlemesiyle ihracat gelirlerini arttırmak ve yatırımların hızlandırılması için elverişli şartları yaratmak istenmektedir.

Anlaşmada, iktisadî durumumuz ile ödemeler bilançosundaki açık dolayısıyla mübadelelere konmuş olan engellerin kaldırılması ve ortaklığın tam üye şekline dönüşmesi için üç dönem öngörülmüştür:

- Hazırlık dönemi
- Gümrük Birliğine geçiş dönemi
- Son dönem

İçinde bulunduğumuz hazırlık döneminin amacı, topluluğa karşı vecibe yüklenemeyeceğimiz ve hemen gümrük birliğine giremeyeceğimiz düşünülerek, topluluğun yardımı ile ekonomimizi güçlendirmektir. Dolayısıyla bu devrede topluluğun tek taraflı yardım taahhüdüne karşılık, ekonomimizi güçlendirme ve geçiş döneminde kısmen de olsa vecibe yüklenebilecek seviyeye ulaştırma sorumluluğunu yüklenmiş bulunmaktayız.

9) Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir Ortaklık Yaratıcı Anlaşma Dışişleri Bakanlığı matbaası. Ankara.

Hazırlık döneminin süresi 5 yıl olup prensip itibariyle 1 aralık 1969 tarihine kadar devam edecektir. Ancak, ekonomimiz karşılıklı vecibe yüklenebilecek bir durumda olmaz ise bu müddetin beş-altı yıl daha uzatılma imkânı vardır. Bununla beraber, Hükümetimiz bir müddet önce Bakanlar Kurulunun bir toplantısında en kısa zamanda Gümrük Birliğine geçiş dönemine gireceğimizi açıklamış bulunmaktadır. Gümrük Birliğine geçişin plân ve programı tarafların 1 aralık 1968 - 1 aralık 1969 tarihleri arasında yapacakları karşılıklı müzakereler sonunda tespit edilecektir.

Hazırlık döneminde, ülkemize altılar tarafından ticarî kolaylıklar sağlanması ve malî yardımlar yapılması ön görülmüştür. Bu sayede topluluğa karşı ihracatımızın % 40'ını teşkil eden dört önemli ihraç maddemiz (tütün, incir, kuru üzüm ve kuru incir), kararlaştırılan kontenjanlar dahilinde, tercihli tarife indirimlerinden faydalanmaktadır. Bu nevî kolaylıkların yeni bazı ihraç mallarımıza da uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu nedenledir ki ihraç mallarımız bakımından rakibimiz durumunda olan Yunanistan'ın geçiş döneminde bulunmasına rağmen, topluluktan sağladığımız ihracat gelirlerinde bir azalma olmamıştır.

Avrupa Yatırım Bankası tarafından verilen 175 milyon dolar, malî yardımların esasını teşkil etmektedir. 1965 yılından başlamak üzere her yıl 35 milyon doların anlaşmaya bağlanarak projelere tahsis edilmesi öngörülmüştür. Bu miktarın % 30'u özel ve kamu olmak üzere sanayi sektörüne, % 70'i de alt yapı yatırımlarına, Sınai Kalkınma Bankası kanalıyla, kredi şeklinde dağıtılmaktadır. Avrupa Yatırım Bankası alt yapı yatırımı için % 3 faiz, 30 yıl vade; sanayi yatırımı için % 4,5 faiz, 30 yıl vade tanıyorsa da Sınai Kalkınma Bankası, % 1 Hazine Komisyonunu ilâve ettikten sonra Kredileri % 8 faiz haddi ile vermektedir. Avrupa Yatırım Bankası projeleri ayrı ayrı onayladıktan sonra kredi verirken, şimdi Sınai Kalkınma Bankasına belirli miktarda kredi vermekte, projeleri toplu bir şekilde daha sonra onaylamaktadır. Açılan krediler bir hesap birimi 0,88867 gr. saf altın karşılığı dolar olarak verildiğinden herhangi bir dolar devalüasyonunda borcumuz dolar olarak devalüasyon ölçüsünde artacaktır.

Avrupa Yatırım Bankasının sağladığı bu kredilerle ülkemizin kalkınma plânında yer alan ve anlaşmanın gayelerine uygun yatırım projelerimizin finansmanı yoluna gidilmektedir.

Normal olarak 12 yıl sürecek olan Gümrük Birliğine Geçiş döneminde Müşterek Pazar üyeleriyle ülkemiz arasında bir Gümrük Birliği kurulacaktır. Gümrük Birliği, hazırlanacak plân ve programa göre, ülkemiz ile Müşterek Pazar üyeleri arasında mevcut olan mübadele engellerinin ve ithalattaki miktar kısıtlamalarının kademeli bir şekilde kaldırılması; üçün-

cü ülkelere uygulanan gümrük tarifesinin topluluğun müşterek gümrük tarifesine uydurulması suretiyle gerçekleşecektir. Ayrıca, bu dönemde Müşterek Pazar üyelerinin ziraî, ticarî, malî ve münakâle alanlarında izlediği politika ve mevzuat, ile, ülkemizin benzer alanlardaki politika ve mevzuatı ahenkleştirilecektir. Bu dönem için kabul edilmiş olan 12 yıllık süre, bazı maddelerimiz için tarife indirimi ve liberasyon rejimini uygulayabilmek amacıyla 22 yıla kadar uzatılabilecektir.

Bu dönemde, ekonomimizde, Topluluktan Türkiye'ye doğru sermaye akımını hızlandıracak, ülkemizden de topluluğa doğru hizmet ve şahıs akımını serbest bir şekilde sokacak çeşitli tedbirler alınacaktır. Deniz ürünleri, taze üzüm, kaliteli şarap, dokuma maddeleri gibi bazı ürünlere kontenjanlar tanınması ve zeytinyağı hususunda Yunanistan'a tanınan kolaylıkların bize de uygulanması gibi imkânlar sayesinde ziraî ürün ihracatımız artacağından ihracat gelirlerimiz de bir artış vukubulacaktır. Dolayısıyla, ödemeler dengesindeki açığımız, yükleneceğimiz vecibelere rağmen, artma eğilimi göstermeyecektir.

Üçüncü devre ise, Türkiye ile Topluluk arasındaki ekonomik politikaların ahenkleştirilmesini ve Gümrük Birliğinin tam olarak uygulanmasını öngören son dönemdir. Bu devre için herhangi bir müddet belirtilmemiş ise de, Anlaşmada, Müşterek Pazarın dayandığı Roma anlaşmasının prensipleri gereğince yüklenilmesi gereken vecibeleri yerine getirebilecek bir duruma geldiğimizde Müşterek Pazara tam üye olarak katılıp katılamayacağımız konusunun inceleneceği öngörülmüştür.

Ortaklık rejiminin işlemesi için Roma anlaşması örnek alınarak anlaşmanın öngördüğü organlar; karar verme yetkisine sahip ortaklık konseyi ile teknik seviyede ortaklık komitesidir. Bu iki organın yanında ortaklığımızla ilgili konularda tavsiyelerde bulunan ve istişarî bir organ hüviyetini taşıyan karma parlamento komisyonu vardır.

*

**

Dört yıla yakın bir zamandan beri yürürlükte bulunan ortaklık anlaşmasına dayanarak topluluk ile olan ilişkilerimiz hakkında bir fikir sahibi olmak, ihracatımız ile ithalatımızın ülke grupları ile nisbî dağılımını ve Müşterek Pazar ile olan ithalat ve ihracatımızın toplam değerini incelemek suretiyle mümkündür.

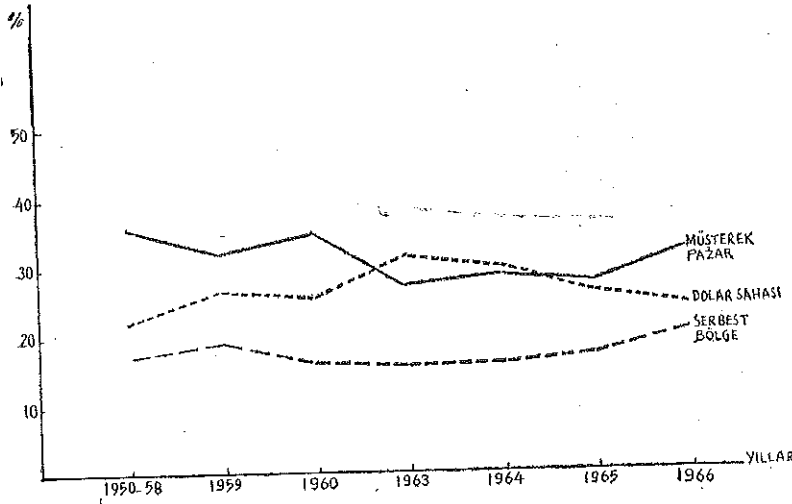
Aşağıdaki tabloda ihracatımızın ülke grupları arasında nisbî dağılımıyla Müşterek Pazar ile olan ilişkilerimizin kuvvetliliğini görmek mümkündür.

İhracatımızın Ülke Grupları İtibariyle Nisbi Dağılışı (Yüzde Olarak)

Memleket Grupları	1950-58	1959	1960	1963	1964	1965	(Ocak-Ekim)	
							1966	1967
Müşterek Pazar	35,8	39,5	33,5	37,9	33,5	33,8	34,9	33,1
Serbest Bölge	15,1	14,9	17,4	24,0	24,0	18,0	19,0	15,0
Dolar Sahası	19,5	18,3	18,5	14,0	18,0	18,0	17,0	15,0
Diğer OECE Üyeleri	1,7	1,0	3,2					
Denizaşırı OECE ülke.	0,1	0,3	0,4					
Sterlin sahası	1,4	1,6	1,3					
Demirperde gerisi	13,7	11,6	12,2					

Kaynak : Ortak Pazar Bülteni sayı No: 19 Şubat - Mart 1967.

Yukarıdaki oranlardan anlaşılacağı üzere Müşterek Pazar ülkeleriyle ortaklık anlaşmasını imzaladıktan sonra ihracatımızdaki payları yüzde olarak artan bir seyir takip etmektedir. 1966 yılında 1965. yılına göre % 1,1 oranında, 1965 yılında ise 1964 yılına göre % 0,3 oranında bir artış olmuştur. Müşterek Pazar ülkelerine olan ihracatımızın artış seyrini; yukarıdaki oranları esas olarak, bir grafik ile daha açık ve basit bir şekilde göstermek mümkündür.

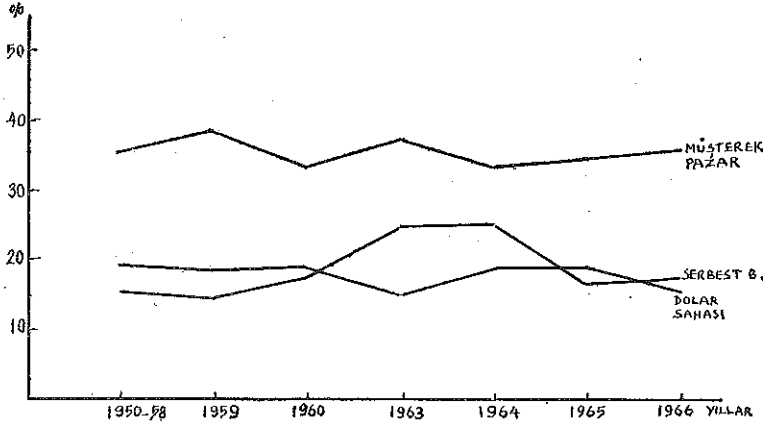

İthalatımıza gelince, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi 1964 yılı esas alındığında 1965 yılında % 0,5 oranında bir azalma olmuş, 1966 yılında ise % 3,9 oranında bir artma olmuştur. 1967 yılında ithalatımızın Müşterek Pazara olan nisbeti ocak - ekim ayları için % 35,1 oranına varmak suretiyle % 6,1 oranında bir yükseliş yapmıştır.

İthalatımızın Ülke Grupları İtibariyle Nisbi Dağılışı (Yüzde Olarak)

Memleket Grupları	1950-58	1959	1960	1963	1964	1965	(Ocak-Ekim)	
							1966	1967
Müşterek Pazar	36,8	33,4	35,6	28,5	29,0	28,5	32,9	35,1
Serbest Bölge	17,5	18,9	17,0	16,0	16,0	17,0	18,0	19,5
Dolar Sahası	21,3	26,4	26,1	31,0	29,0	28,0	24,0	22,0
Diğer OECE Üyeleri	0,3	0,1	0,8					
Denizaşırı OECE Üye.	0,2	0,1	0,0					
Sterlin Sahası	4,3	7,6	6,4					
Demirperde gerisi	10,6	9,0	9,1					

Yukardaki oranlara dayanmak suretiyle, ihracatımız için olduğu gibi, ithalatımızın da seyrini bir grafikte göstermek mümkündür.

Müşterek Pazar ile olan ihracat ve ithalatımız, dolar değer olarak, 1964 yılından itibaren aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi devamlı bir artış kaydetmiştir. e

Müşterek Pazar Ülkelerine İhracatımız (Milyon Dolar Olarak)

1959	1960	1963	1964	1965	1966	1967 (Ocak-Ekim)
139,9	107,5	139,8	137,6	156,8	171,4	122,5

Müşterek Pazar Ülkelerinden İthalatımız (Milyon Dolar Olarak)

1959	1960	1963	1964	1965	1966	1967 (Ocak-Ekim)
157,1	166,9	196,0	154,5	162,9	236,7	198(7)

Kaynak : Ortak Pazar Bülteni Sayı No: 19 Şubat-Mart 1967.

Yukarıdaki rakamları esas almak suretiyle doğrusal trend denkleminden ($y = a + b x$) yararlanarak ihracat ve ithalatımız için yıllık artı-

şını tayin ederek 1971 yılına kadar yaptığımız tahminler gelişme yönünden bir fikir vermek bakımından faydalıdır.

Yıllar	İthalat (milyon \$)	İhracat (milyon \$)
1967 (aralık sonu)	203,3	150,7
1968	209,2	153,8
1969	215,2	156,9
1970	221,1	160,1

Yukarıdaki tahminlere göre, gelecek yıllarda da, ithalatımızın değer olarak artış fitmi gelişmekte olan bir ülke özelliklerini muhafaza ettiğimiz sürece ihracatımızın artış ritminden daha kuvvetli olacaktır. Bununla beraber, ithalat ve ihracatımızın gelecek yıllarda değer olarak muhakkak tesbit edilen seviyelere ulaşacağını, çeşitli faktörlerin yapabileceği değiştirici tesir dolayısıyla, söylemek istemiyorum.

Ürünler	Yıllar	Önemli Tarım Ürünleri İhracatı Tahminleri (Bin, Ton)					
		1967	1968	1969	1970	1971	1972
Şeker		80	90	90	105	110	110
Zeytinyağı		35	35	30	30	25	25
İç Fındık		54,9	56,9	58,8	60,7	62,6	64,5
Kuru Üzüm		70	72	74	76	78	80
Kuru İncir		33	33	35	40	40	40
İşlenmiş Yaprak Tütün		80	72	74	75	76	78
Fasulye		3,3	4	5	6	7	7,8
Mercimek		21,5	22,5	25	26,5	28	30
Nohut		11	12	13	14	15	17
Bakla		3,3	4	6	8	9	10
Pamuk		220	225	230	240	245	250
Portakal		15	17	18	20	20	25
Mandalina		10	12	14	15	15	20
Şeftali		2,0	1,5	2,5	2,0	3,0	3,0
Kayısı (Zerdali)		11	12	14	16	18	20
Yaş Üzüm		8	10	10	10	12	15
Su Ürünleri		15,5	16,8	19,2	26	27,9	36

Kaynak : DPT

Anlaşmaya ekli geçici protokolün 6 ncı maddesine göre tarife kontenjan rejiminden yararlanan dört önemli ihraç maddemize 1 aralık 1967 tarihinden beri yeni maddeler ilâve edilmiştir. Halen, A.E.T. ülkelerine yaptığımız ihracatın % 40 ı tarife kontenjanlarından yararlanmakta, % 40 oranında ihracat maddelerimizden, pamuk ve madenler gibi, top-

lulukça esasen gümrük vergisi alınmamaktadır. Bu durum karşısında sürüm kolaylığı talebinde bulunduğumuz yeni ihraç maddeleri, ihracatımızın % 20 ni kapsamaktadır. Devlet Plânlama Teşkilâtının ikinci beş yıllık plân döneminde bazı tarım ürünleri için yaptığı ihracat tahminleri yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

Ortaklık Konseyi, % 20 nin içine giren taze balık ile narenciye ve yaş üzüm gibi meyvalara, kalite şartlarına, tekstil mamulleriyle halılarımıza kontenjanlı ve miktar kısıtlaması olmaksızın sürüm kolaylıkları sağlamıştır. Ancak, ihracatımızda işgâl ettiği yer ile önemli bir kalem olan zeytinyağına, İtalya'nın; menfaatleri dolayısıyla yaptığı baskı dolayısıyla talep ettiğimiz sürüm kolaylığı konsey tarafından şimdilik verilmemiştir. Bununla beraber, toplam ihracatımızın % 35 oranındaki miktarını satın

31 Ocak 1968 Tarihi İtibariyle Durum
(000 Dolar Olarak)

Projenin Adı	Kredi miktarı	Krediden kullanılan miktar	Faiz	Şartlar	
				Vade	Ödemesiz devre
Resmî Sektör :					
Kovada II	5.000	1.595	3	30	7
Seka-Çaycuma	10.300	6.630	4,5	30	7
Keban	30.000	6.387	3	30	7
Gediz Sulama	15.000	4.325	3	30	7
Gökçekaya	7.300	2.053	3	30	7
Seka-Dalaman	14.000	2.800	4,5	30	7
Azot Sanayi (Samsun Gübre)	5.600		4,5	30	7
Resmî Sektör toplamı	87.200	23.791			
Özel Sektör :					
Kelik Halat	1.500	1.450	4,5	30	7
Taç	190	190	4,5	30	7
Arçelik	245	245	4,5	30	7
Mannesman Sümerbank	400	430	4,5	30	7
Şişe Çam	2.195	2.195	4,5	30	7
T. Pirelli	500	500	4,5	30	7
Sifaş I	1.300	1.300	4,5	30	7
Güney Sanayii	400	396	4,5	30	7
Mensucat Santral	720	720	4,5	30	7
T.S.K.B. (Kadro Anl.)	15.000	5.426	4,5	30	7
	22.410	13.782			
Genel Toplam	109.610	37.572			

Kaynak : Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü.

almakta olan Müşterek Pazar ülkeleri tarım ürünlerimizin en önemli alıcılarından. Ancak, bu sahada Yunanistan, İspanya, İsrail, Fas, Cezyir ve A.E.T. ülkelerinden Fransa ve İtalya başlıca rakiplerimiz durumdadırlar.

Ortaklık anlaşmamıza ekli malî protokole göre Avrupa Yatırım Bankası tarafından hazırlık dönemine mahsus olmak üzere 175 milyon dolarlık bir malî yardım yapılması öngörülmüştür. Aşağıdaki tabloda 31 ocak 1968 tarihi itibarıyla Yatırım Bankası tarafından finanse edilmesi anlaşmaya bağlanmış projelere tahsis edilen kredi miktarları, şartları ve bu kredilerden yapılan kullanmalar gösterilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi, üç yıllık bir dönem içinde 109.610.000 dolarlık bir tahsis yapılmış, bunun ancak 37.572.000 dolarlık bir kısmı kullanılmıştır. Resmi sektöre 87.200 bin dolar kredi açıldığı halde 23.791 bin dolarından yararlanmış; özel sektör ise 22.410 bin dolarlık kredinin ancak 13.782 bin dolarını kullanmıştır.

*
**

Müşterek Pazar ile olan ilişkilerimizi genel hatlarıyla tespit ettiğimize göre, şimdi Müşterek Pazar içinde tam üye olduğumuz varsayımından hareket ederek ekonomimize sağlayabileceği fayda ve mahzurları incelemek yerinde olacaktır.

Ekonomimiz yönünden, Müşterek Pazar, tarım sektörü ile hizmet sektöründe olumlu bir tesir yaparak daha fazla gelişmelerini sağlayacaktır. Pazar genişlemesi dolayısıyla tarım sektöründe ekili saha yüzölçümünü genişliyerek üretim artacağı gibi, ürünlerimize kalite yönünden standartlaşma uygulanarak iyi bir duruma sokularak ihracat imkânlarımız artırılmış olacaktır. Buna paralel olarak, işgücü arzımızda mevcut olan fazlalık sanayileşmiş Müşterek Pazar ülkelerinde iş imkânlarına sahip olabilecek ve bu yoldan ekonomimize bir miktar döviz enjeksiyonu yaparak şimdiye kadar daimi açık veren ödemeler bilançosu üzerinde olumlu tesirde bulunacaktır.

Tam üye olmanın ekonomimize sağlayabileceği faydalar yanında mahzurlu hususlarda arzedebileceğini unutmamak gerekir. Ekonomimiz yönünden mahzur teşkil edebilecek durumları aşağıdaki noktalara bağlamak mümkündür:

a) Tam üye olmakla en fazla etkilenecek güç duruma düşecek sektör, sanayimiz olacaktır. Sanayii sektörümüzde yatırım maliyeti çok yüksek-

tir. Bu duruma, gelişmiş ülke manzarası arzeden altılar ile ülkemiz arasındaki teknolojik farkıda ilâve ettiğimizde üretim maliyetinin bizde çok daha yüksek olduğunu kabul etmemiz gerekir. Kaldı ki, ülkemizde müteşebbis kârı, genellikle, maliyetlerin düşürülmesi yoluyla değil; himayeden faydalanarak fiyatların yükseltilmesi sonucu elde edilmektedir. Burada gelişmiş ülkelerdeki gibi bir sevk ve idareci kadrosunun aşırı zayıflığı ile "Schumpeteryan" anlamda dinamik müteşebbisin yokluğu çok önemli bir rol oynamaktadır.

b) Tam rekabetin carî olduğu bir iktisadî ortamda, aradaki teknolojik farkın gittikçe artacağı varsayıldığı takdirde, yüksek üretim maliyetleriyle çalışan sanayi branşlarımızın atıl kapasitesi olan ve düşük maliyetlerle çalışan Altıların sanayi branşları karşısında uzun müddet dayanamayacağı ve güç duruma düşeceği açıktır. Dolayısıyla, durum değişmediği müddetçe, yani maliyetler aynı seviyeye düşmediği takdirde, çekirdek halinde olan millî sanayimizin (özel ve kamu) faaliyetini devam ettirme şartları çok güçleşecektir. Bu durum karşısında, uzun dönemde ekonomimizin tamamıyla ziraî bir bünyeye bürünmesi söz konusudur diyebiliriz. Fakat günümüzde bütün az gelişmiş veya gelişme yolunda olan ülkeler sanayileşmiş ülkelerle ticarî münasebetlerinde mümkün olduğu kadar kayıplarını asgariye indirmek için sanayileşme gayretleri içindedirler. Ticarî münasebetlerde, ticaret hadleri yönünden, ziraî bünyeli ülkeler sanayileşmiş ülkeler lehine olmak üzere devamlı şekilde bir kayba maruz kalmaktadır. Bu durum, ziraî bir ülkeyi sanayileşmiş ülkenin uyguladığı iktisadî siyasetin öngördüğü gayelere uygun bir şekilde hareket etme sonucunu yaratabilir.

Ülkemiz yönünden sanayi sektöründe rekabet siyasetinin uygulanmasıyla sanayileşmiş ülkeler lehine avantajlı bir durum yaratılmış olacaktır.

c) Beş yıllık plân bölgesel programların sentezi olmadığından ekonomimizin gelişmesinde mevcut bölgesel dengesizliği azaltamamıştır. Altıların ülkemizde yapacakları yatırımlar pek tabii olarak rasyonellik prensibine göre kârın maksimum olduğu bölgelere yani alt yapı ve yatırım masrafları yönünden imtiyazlı durum da olan bölgelere doğru olacaktır. Bu normal davranış ile ekonomimizin mevcut bölgesel dengesizliği daha da şiddetlendirilmiş olacaktır.

d) Eşit veya az farklı maliyette bulunan bir sanayi branşımızın ürünü, değişebileceğini kabul etmekle beraber halkın psikolojik davranışa

dolayısıyla Altıların aynı ürününe tercih edilmeme gibi bir durumla karşılaşabilir.

e) Kalkınma için kaynakların tahsisi, millî iktisadî siyasetin hedef ve gayelerine uygun olarak değil, üyesi bulunduğumuz topluluktaki hakim ekonominin hazırlamış olduğu müşterek siyaset hedeflerine uygun bir şekilde yürütülecektir. Kaldı ki az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin bir arada bulunduğu toplulukta uygulanacak bir müşterek siyasetin farklı iktisadî seviyesinde bulunan bu ülkeler için eşit şekilde yararlı olacağı kabul edilemez. Dolayısıyla Altıların kompleks büyük sanayileri için iyi ve faydalı olan bir tedbir veya kararın ülkemiz sanayii içinde muhakkak iyi olacağını söylemek mümkün değildir.

f) Müşterek Pazar, ithalat açısından, muayyen bir miktarda dövizin dışarı çıkmasına ve ithalatımızın tek yönlü bir bünyeye bürünmesine yol açabilir. Şöyleki, dünya fiyatları seviyesine göre daha düşük bir noktada olan bir Japon malının fiyatı, kendisine uygulanacak gümrük vergisi dolayısıyla, altılardan birinin dünya fiyat seviyesine göre daha yüksek bir noktada fiyata sahip mal ile rekabet edemeyecektir. Bu durum karşısında gümrük vergisi uygulanmadan önceki Japon malının fiyatı ile Müşterek Pazar malının fiyatı arasındaki fark kadar bir dövizin çıkması söz konusu olabilir. Ayrıca hazine yönünden gümrük gelirlerinde bir azalma olacaktır.

U.N.C.T.A.D. in, Yeni Delhi Konferansında gelişmiş ülkelerin tekli-fiyle almış olduğu tercihli gümrük tarifelerinin uygulanması hakkındaki prensip kararı ve bu yoldan az gelişmiş ülkelere yardımda bulunma anlayışı dolayısıyla Müşterek Pazar içinde iktisadî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişme yolunda olmamıza rağmen tercihli tarife uygulanmasıyla topluluk dışındaki az gelişmiş ülkelere yardımda bulunma gibi, zorunlu bir durum içine girmiş olacağız

Siyasî açıdan, Müşterek Pazar Avrupa siyasî birliğinin kurulması için ilk kademeyi teşkil etmektedir. Federal (milletler üstü bir siyasî iktidar) veya konfederal (milletler üstü bir siyasî iktidarın olmaması) bir sistemle teşekkül edecek olan birlik çok uzun bir dönem sonra gerçekleşebilir. Bu durumda, Müşterek Pazar içinde iktisadî iktidar yönünden kuvvetli olan bir ülke diğer bir üyenin siyasî iktidarı üzerinde çeşitli yollardan baskılarda bulunma imkânına sahiptir. Siyasî birliğin kurulduğunu varsaydığımız takdirde bile aynı toplumun fertleri arasında fikir ayrılıklarından dolayı davranışlarında büyük farkların bulunduğu açık olduğundan; aynı dil, din, ırk ve kültür taşıyan homojen bir bünyeye sahip

olmayan ülkelerin kuracağı siyasî birliğin idare edenlerinin, idaresi altındaki çeşitli toplumlara karşı kararlarında tarafsız ve objektif kalabileceklerini beklemek zordur.

Ülkemizin Müsterek Pazar içindeki Őansı Şimdilik pek parlak olmakla beraber tam ye olabilmemiz için tanınmış olan devreler zarfında, geniş pazarın sağladığı faydalardan yararlanabilmek gayesiyle ekonomimize tam rekabet Şartlarına uygun bir bünye kazandırmamız Őarttır. Diğer bir deyimle ekonomimiz, özellikle sanayi sektörü, altıların gelişmiş ileri ekonomileri ile rekabet edebilecek bir seviyeye ulaştırılmalıdır. Unutmamalıyız ki, günümüzde, bütün gelişmeler millî sınırları aşmakta, ülkeler arasında çok sıkı münasebetler gerektirmektedir. Bu nedenle, ekonomimize sağlam ve sıhhatli bir bünye kazandırmak Őartiyle geniş pazarın faydalarından istifade etmemiz mümkündür.

Ülkemiz için Müsterek Pazar yanında, tamamlayıcı rol oynayabilecek bir diğer bölgesel iktisadî işbirliği imkânı doğmuş bulunmaktadır. Bu Temmuz 1964 tarihinde Türkiye, İnan ve Pakistan arasında imzalanan R.C.D. (Kalkınma için Bölgesel İşbirliği) anlaşması olup üyeler arasında iktisadî işbirliği yönünden olumlu kıpırdanmalar başlamıştır.